

19. Постанова РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про організацію навчальної роботи і внутрішній розпорядок у початковій, неповній середній і середній школі» // Ком. освіта. – 1935. – № 9. – С. 1–11.
20. Постанова № 1331 РНК УРСР «Про доповнення постанови РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 20 квітня 1938 року «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України» // Зб. наказів та розпоряджень НКО УРСР. – 1938. – № 33. – С. 7.
21. Скрипник М. О. Загальне навчання та політехнізація шкіл / М. О. Скрипник // Ком. освіта. – 1931. – № 2/3. – С. 7–24.
22. ЦДАВОВ України. Резолюція про роботу серед польських дітей, про роботу серед польського населення, про роботу польських шкіл 1930-35 рр., ф. 166, оп. 1, спр. 230, арк. 26.

Анотація

С.Н.Шевченко

Развитие русских школ в УССР (конец 30-х-40-е годы XX в.)

На основе изучения архивных документов отражена организация русских школ к обучению детей в Украине в конце 30-х-40-е года XX столетия; установлено, что с началом коллективизации прослеживается упадок культурной жизни национальных меньшинств кроме русской; показано, что начало 30-х годов характеризовалось таким явлением в развитии и функционировании школ национальных меньшинств, как принудительная русификация; прослежено, что власть стремилась создать единственные требования относительно построения учебно-воспитательного процесса школ на всей территории СССР и дать народам, которые проживали в Украине, реальную возможность развивать свою национальную культуру и язык; выделено, что в ходе реализации правительственной политики относительно образования русских меньшинств особенного значения приобретали вопрос относительно формирования сети общеобразовательных русских школ, создания жизнеспособных и действенных органов из их руководства, организационного и научно-методического обеспечения; исследовано, что содержание учебных программ и планов русских школ полностью отвечало проведенным образовательным изменениям в ходе отмеченного периода.

Ключевые слова: школьное образование, обучение, русские школы.

Summary

S.N.Shevchenko

The Development of Russian-Language Schools in Ukraine (Late 30s-40s of the XXth Century)

The given article considers organization of Russian schools in teaching children in Ukraine in the late 30's and 40's in the twentieth century on the base of archived documents. It is considered that with beginning of collectivization cultural life of national minorities fell into decay except Russian; it is shown that the beginning of 30th was characterized by such phenomenon in the development and functioning of schools of national minorities, as force Russification. It is traced, that Soviet Government tried to create common requirements as to construction of educational process of schools on the whole territory of the USSR and to give the peoples who lived in Ukraine, real possibility to develop national culture and language. It is distinguished, that during realization of governmental politics as to formation of the Russian minorities of special meaning acquired a problem in the system of formation Russian secondary schools, making liveliving and effective bodies from guidance, organizational and scientifically-methodological providing. It is investigated, that the content of educational programs and plans of Russian schools fully meet the requirements during the given period.

Key words: school education, training, Russian schools.

Дата надходження статті: «9» жовтня 2013 р.

УДК 37(477)(093)

О.М.ШЕВЧУК,
кандидат педагогічних наук
(м.Умань)

Історіографія й джерельна база проблеми заснування та функціонування Колегії Павла Галагана (1871–1920 рр.)

У статті на основі архівних, маловідомих та опублікованих джерел здійснено системний і комплексний аналіз організації та змісту навчально-виховного процесу Колегії Павла Галагана (1871–1920 рр.). Автор висвітлює основні питання, які стосуються аналізу джерельної бази й історико-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми. Подальшого розвитку набули аналіз і систематизація досліджень з даної проблеми. До наукового обігу введено маловідомі та невідомі документи, що розширяють історико-педагогічне знання про існування в шкільній практиці України такого унікального явища, як Колегія Павла Галагана, колектив якої зберігав краєці традиції і прагнув нового в організації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: джерельна база, історіографія, Колегія Павла Галагана, Г.Галаган.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі модернізації середньої освіти в Україні актуалізуються звертання науковців до педагогічної спадщини, до вивчення діяльності навчально-виховних закладів минулого. Особливий інтерес педагогів та істориків викликає період другої половини XIX – початку XX століття. Адже, як зазначає Н.Побірченко, «друга половина XIX

століття ввійшла до вітчизняної історії як пора високого злету духовності, відродження національної свідомості, розквіту творчості в науці, літературі, мистецтві, педагогіці України» [9, с.3].

Історія розвитку середніх навчальних закладів другої половини XIX – початку XX століття є змістовним джерелом, аналіз та осмислення глибин якого, безумовно, сприятиме удосконаленню української системи освіти як важливої складової виховання та навчання молодого покоління відповідно до викликів XXI століття. У цьому контексті великого значення набуває поглиблення знань про досвід організації навчально-виховного процесу та реалізації змісту, принципів, методів та прийомів у одному з середніх навчальних закладів України означеного періоду – Колегії Павла Галагана (1871–1920).

Формулювання цілей статті... Мета статті – з'ясувати ступінь дослідженості проблеми в історико-педагогічній літературі, здійснити аналіз джерельної бази.

Виклад основного матеріалу... Історіографічне вивчення становлення й функціонування Колегії Павла Галагана дає змогу стверджувати, що цей навчально-виховний заклад був предметом дослідження кількох генерацій вітчизняних науковців, педагогів, істориків, громадських та культурно-освітніх діячів.

Однією з перших публікацій є «Коллегия Павла Галагана в Киеве (по поводу 25-летия ее существования)» (1896), де питання історії заснування та функціонування Колегії дослідив колишній її викладач (1880–1882), активний громадський діяч, учений В.Науменко [8, с.418–433]. Він висвітлив задуми Г.Галагана щодо розвитку заснованої ним школи та детально проаналізував причини, які визначили навчально-виховний характер установи.

Вагомий внесок у висвітлення історії становлення Колегії Павла Галагана було зроблено вихованцем, а згодом директором (1893–1906) Колегії А.Степовичем у ювілейному звіті, присвяченому 25-річчю Колегії «Двадцатипятилетие Коллегии Павла Галагана в Киеве, (1 октября 1871 – 1 октября 1896 года)» (1896) [5]. Автор проаналізував внесок викладачів Колегії в організацію навчально-виховного процесу, відзначив роль керівництва закладу та його вплив на зміни у навчальному та дисциплінарному устрої школи.

У публікації вихованця Колегії М.Максимейка «Коллегия и Г.П.Галаган» (1897) здійснено аналіз виховної системи Колегії, крізь призму впливів подружжя Галаганів [6, с.189–195]. Зокрема, автор вказує на семейний характер Колегії. Публікація містить власні спогади М.Максимейка про часи навчання в Колегії.

У праці іншого учня Колегії, а потім її викладача М.Марковського «Поминка по Учредителе Коллегии Григории Павловиче Галагане» (1916) [7, с.3–42] детально описано біографію, суспільно-громадську й державну діяльність Г.Галагана, висвітлено вплив учителя та наставника Г.Галагана Ф.Чижова на формування громадянських поглядів свого учня.

У 1930 р. вийшла чотиритомна праця вихованця Колегії М.Галагана «З моїх споминів (1880-ті – 1920 р.)» [4] в якій автор змальовує враження, переживання, факти, епізоди, події свого життя. Цікавим для нашого дослідження є другий розділ – «В Колегії П.Г.Галагана. Громада середньошкільників. В університеті. Студентська громада», в якій М.Галаган описав своє навчання в Колегії, атмосферу, яка там панувала, стосунки між викладачами та учнями, традиції закладу, про участь колегіатів в українській громаді середньошкільників.

У радянській історіографії діяльність Колегії спеціально не досліджувалася. Проте певний інтерес до цієї проблеми спостерігався з боку представників української еміграції. У 1963 році в Мюнхені вийшла ґрунтовна публікація «Безсмертні: збірник спогадів про М.Зерова, П.Филиповича, М.Драй-Хмару» [1]. Вона являє собою історичну збірку спогадів кількох авторів. У праці О.Филиповича «Спомини про брата» детально описано життя і творчий шлях вихованця Колегії П.Филиповича та вплив на формування його світогляду викладачів навчального закладу [1, с.104]. Публікація О.Драй-Хмари-Ашер «Переглядаючи батьків архів...» є ґрунтовним біографічним нарисом про життя та діяльність поета М.Драй-Хмари [1, с.149–163]. Згадуються друзі та однокласники М.Драй-Хмари, з якими він підтримував дружні стосунки протягом життя. Авторка вказує на вплив колегіатського життя на майбутнього поета, на ґрунтовні знання, які він одержав, навчаючись у цьому закладі.

Наприкінці 80-х років XX століття у науковців почав відроджуватися інтерес до значення приватної ініціативи у вирішенні соціальних та освітньо-культурних проблем розвитку суспільства. В цьому контексті цікавими є публікації С.Білоконя «Школа академіків» (1982), «Колегія Павла Галагана» (1988) [2, с.144–149; 3, с.3], в яких всебічно розглянуто питання про організацію навчально-виховної діяльності Колегії; внутрішній розпорядок закладу; про книгозбірню; звернено увагу на атмосферу українофільства, яка панувала у школі та визначено роль «Школи академіків», як називає Колегію автор, у формуванні інтелектуальної еліти України.

Функціонування Колегії представлено і видавничою діяльністю, яка мала свій офіційний

друкований орган. З 1897 року до 1916 року, під керівництвом директора А.Степовича, видавався «Ежегодник Коллегии Павла Галагана», у якому друкувалися найрізноманітніші матеріали з історії навчального закладу, звіти про його роботу, доходи й витрати, статистичні дані, спогади; друкувалися наукові та літературні праці викладачів, публікації випускників, відомості про їх подальші життєві шляхи. З 1904 по 1905 рік Колегія видавала педагогічний журнал «Педагогическая Мысль» під керівництвом професора І.Сікорського та викладача Колегії приват-доцента І.Гливенка, у якому вміщувалися наукові розвідки не лише викладачів Колегії, але й інших педагогів та науковців з питань організації навчально-виховного процесу, запровадження інноваційних методів навчання і виховання у школі.

Вивчення діяльності та функціонування Колегії Павла Галагана базується на аналізі комплексу архівних джерел, представлених фамільним фондом родини Галаганів, матеріалами фонду Колегії Павла Галагана, фондами вихователів та вихованців закладу та ін. У процесі дослідження нами було здійснено аналіз фондів Центрального державного історичного архіву України у м.Києві, Державного архіву м.Києва, Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.

Фонд 185 «Київська колегія Павла Галагана» Державного архіву міста Києва (ДАК) містить справи, які висвітлюють діяльність Колегії з початку її заснування до 1919р. Велика кількість звітної документації (зокрема протоколи Правління і Ради Колегії), ділового листування, діловодних матеріалів, які зберігаються у фондах ДАК дала змогу всебічно розглянути особливості організації навчально-виховного процесу в Колегії, її участь у освітньо-громадському житті країни, педагогічну та наукову діяльність викладачів і вихователів, які в різний час працювали у закладі. Фонд містить протоколи Правління та Ради Колегії, справи про організацію вільного від навчання часу учнів; про необхідність поліпшення викладання якого-небудь предмета; про проведення свят і ювілеїв (спр.351. Дело о внеклассных чтениях и ученических вечерах. 23.05.1901–3.03.1917; спр.299. Дело о постановлениях Совета Коллегии 1895–1896; спр.130. Дело об отчетности по хозяйственной и учебной части за 1885/86 уч.г. и о составлении сметы на 1887г.; спр.177. Дело об отчетности по хозяйственной и учебной части за 1889/90 уч. г.; спр.494. Дело об участии Коллегии в Киевской всероссийской выставке 1913 г. и других выставках. 5.01.1913–5.11.1913; спр.161. Дело по Канцелярии Коллегии Павла Галагана. Об отчетности по хозяйственной части за 1887/88 г. и о составлении сметы на 1898 г.; спр.117. Дело Совета Коллегии Павла Галагана 28.11.1885–10.10.1891; спр.1368. Дневник за 1915–1916 уч. г.; спр.1357. Книга протоколов Правления Коллегии Павла Галагана за 1911–1912гг.; спр.1323. Книга протоколов Правления Коллегии Павла Галагана. 1900–1904гг.; спр.1326. Книга протоколов Правления Коллегии Павла Галагана. 1904–1907гг.; спр.1356. Книга протоколов Совета Коллегии Павла Галагана. 1910–1912гг.; Книга протоколов Совета Коллегии Павла Галагана. 1880–1890гг.; спр.68. Об отчетности за истекший 1880г. по Коллегии и составлении сметы на 1881г.; спр.391. Отчет о состоянии учебно-воспитательной части в Коллегии за 1905 г.; спр.525. Отчет о состоянии учебного заведения за 1916г.; спр.524. Отчет о состоянии учебного заведения за 1917 гражданский год та ін.), які дали змогу простежити генезис її розвитку. Також у фонді представлені матеріали, які дали можливість з'ясувати вплив суспільно-політичних та революційних процесів, які відбувалися на початку ХХ століття, на діяльність Колегії і що послугувало приводом до її закриття (спр.518. О реквизиции зданий Коллегии. 28.X.1917–12.X.1919г.).

Життя, педагогічна, наукова та громадська діяльність викладачів Колегії представлена справами: спр.541. Дело о воспитателе и преподавателе: Зиновий Алоизьевич Архимович в последствии директор Коллегии Павла Галагана 12.III.1895–26.VI.1911; спр.601. Дело о директоре, статском советнике Петре Алексеевиче Конском; спр.576. Дело о назначении Н.М.Домбровского преподавателем рисования в Коллегии Павла Галагана (с 1 января 1906); спр.241. Дело о назначении директором Коллегии А.И. Степовича; спр. 632. Дело о назначении Директором Коллегии Ивана Ивановича Нечипоренко 18.X.1879–12.XI.1890; спр.544. Дело о назначении директором Коллегии Иннокентия Федоровича Анненского 29.I.1891–8.XI.1893; спр.548. Дело о назначении преподавателя Варшавского реального училища Д.Н.Бурневского преподавателем и воспитателем Коллегии 3.X.1906–29.X.1919; спр.446. Дело об издании Коллегией книги «Чийтам Т.А. Элементарная химия» с английского издания перевел А.Н.Яницкий. 1909. 8.IV.1910г.; спр.504. Дело с прошениями разных лиц о желании занять место директора Коллегии (после П.А.Конского). 19.08.1915–23.03.1918; спр.593. О воспитателе и преподавателе истории Василии Петровиче Клячине 10.X.1895–12.VIII.1900гг.; спр.592. О воспитателе и преподавателе Коллегии Павла Галагана Илье Фроловиче Кожине. 3.XII.1900–4.IX.1912гг.; спр.550. О преподавателе математики и физики Михаиле Федоровиче Базаревиче (с января 1896г.); Александре Николаевиче Яницком (с сентября 1903г.); а затем В.Н.Короткевиче (5.1.1896–16.12.1918гг.) та ін.

В описах фонду Центрального державного історичного архіву України в м.Києві (ЦДІАК

Україні) містяться справи, що розкривають виховний процес в Колегії, майнові справи (адже Колегія, за заповітом засновника, була великим землевласником) є декілька звітів про діяльність Колегії тощо. Так, фонд 442 «Канцелярія Київського військового, Подільського і Волинського генерал-губернатора» містить справу яка дає відомості про заснування в Києві Г.Галаганом виховного закладу (оп.48, спр.156). Про передачу земель у Козелецькому повіті Г.Галаганом у власність Колегії йдеться у спр.579, оп.5, фонду 486 «Київська палата цивільного суду». Фонд 707 «Управління Київського учбового округу» містить важливі документи, які дали нам змогу оцінити виховну діяльність Колегії Павла Галагана у перші роки її становлення (оп.38, спр.161. Отчет о состоянии Коллегии Павла Галагана за период с 1 сентября 1871–1 января 1873 гг.; оп.40, спр.20. Об исключении учеников гимназий Киевского и других округов за дурное поведение. 1874г.). Фонд 1475 «Родовий фонд Галаганів» також містить матеріали, що стосуються виховної справи (оп.1, спр.161. Письмо Г.П.Галагану от И.С.Воронова о разногласиях по вопросу воспитания в Коллегии Галагана и о рекомендации В.В.Григорьева в другие учебные заведения. 13 мая 1873г.; спр.406. Письма Г.П.Галагану от И.И.Ничипоренко об учебе в Киевской Коллегии, поведении студентов и хозяйственных делах Коллегии. 24 октября 1881г.; спр.1795. Речь сказанная законоучителем Коллегии Павла Галагана воспитанникам XIII выпуска 31 мая 1887г.).

Фонди Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського (ІР НБУВ) являють собою найбільшу цінність для розкриття мотивів, які спонукали Г.Галагана до відкриття Колегії, висвітлюють його біографію, громадську діяльність як мецената.

Нами були використані такі фонди архіву: ф.І «Літературні матеріали», ф.ІІ «Історичні матеріали», ф.ІІІ «Листування», ф.115 «Трегубов Елисей Кирилович», ф.119 «Галагани (родовий фонд)», ф.120 «Колегія Павла Галагана», ф.179 «Степович Андроник Іоаникійович».

Фонд І містить щоденники (1836–1886рр.), спогади, записні книжки (1869, 1874рр.) Григорія Галагана. Документи фонду дають можливість ознайомитись з історією родини Галаганів (спр.6880, спр.6903); з особистістю Павла Галагана, на честь якого було засновано Колегію; особливостями його виховання, в якому було не мало національного, українського, що потім втілювалося Галаганом і у вихованні в Колегії (спр.103, спр.6882, спр.6883, спр.6884, спр.6890, спр.6897). А також матеріали стосовно заснування Колегії, в яких можна прослідкувати наміри Г.Галагана, щодо влаштування закладу, обговорення проекту його Статуту (спр.6905, спр.6898, спр.46605).

У фонді ІІ представлений Статут Колегії (спр.325), міститься інформація про головні засади заснування Колегії (спр.310), про її зв'язок з університетом св.Володимира, адже Колегія Павла Галагана мала перебувати під постійним його патронатом (спр.30230).

Більш детальному та незаангажованому висвітленню певних подій, явищ та фактів у діяльності Колегії сприяло ознайомлення з приватним листуванням засновника Колегії з дружиною Катериною Василівною, викладачами та директорами Колегії (спр.46094–46509. Письма Г.Галагана к К.В.Галаган. 5 июня 1856г.–16 декабря 1887г.; спр.45904–45992. Письма Ничипоренко И. к Г.Галагану. 9 мая 1880г.–12 сентября 1888г.; спр.46514. Письмо Ничипоренко И. к Галаган Е.В. 27 сентября 1896г.; спр.217–299. Письма Шафранова С. к Галагану Г. 12 сентября 1873г.–10 ноября 1876г.; спр.46058–46066. Письма Шафранова С. к Галагану Г. 15 апреля 1874г.–19 ноября 1875г.; спр.46069. Письмо Шульженко Н. – Галагану Г.П. 11 сентября 1878г.).

Ф.119 «Галагани (родовий фонд)» виявився для нас цікавим з огляду на вивчення особистості Григорія Павловича, як громадського діяча, просвітника, етнографа та мецената. У листі І.Сікорського йде мова про прохання до Г.Галагана посприяти створенню трьох клінік в Олександрівській міській лікарні (спр.19). Стосовно заснування у Полтавській губернії прогімназії йдеться у листі Д.Толстого до Г.Галагана (спр.20). Г.Галаган також піклувався подальшою долею не лише вихованців Колегії, а і її викладачів. Про це йдеться у листі П.Антоновича до Г.Галагана з приводу клопотання останнього про викладачів Т.Тихомирова та Ф.Яреша (спр.18).

У фонді 120 «Колегія Павла Галагана» представлені діловодні матеріали з відкриття Колегії Павла Галагана (спр.59. Государственный Совет. Мнение об уставе Коллегии Павла Галагана в Киеве. 1870г.; спр.58. Журнал Соединенных Департаментов Законов и Государственной Экономии – и Государственного Совета, от 25 апреля 1870г. за №54, по проекту устава Коллегии Павла Галагана. Копия. Приложение: отношение Министерства народного просвещения в Государственный Совет с проектом устава. 8 апреля 1870г.), окрім цього містяться щорічні звіти по її діяльності, які представлені у журналах засідань Правління та Ради Колегії (спр.17. Книга протоколов Совета Коллегии Павла Галагана за 28 октября 1913г. – 25 сентября 1919г.; спр.18. Книга протоколов правления Коллегии Павла Галагана за 9 января 1913г. – 14 января 1915г.; спр.19. Книга протоколов правления Коллегии Павла Галагана за 25 января 1915г. – 27 марта 1917г.; спр.20. Книга протоколов правления (с 30 января 1920г. – школьного Совета) Коллегии Павла Галагана за 8 апреля 1917 – 12 сентября 1920г.), виступи викладачів та вихователів Колегії приурочені до урочистих актів (спр.62–65. Трегубов Семеон. Речи на годовщины смерти Павла

Галагана. 1891г.; спр.66. Трегубов Семеон. Речь в день 25-летия Коллегии Павла Галагана).

Фонд 179 «Степович Андроник Іоанікійович», вихованця Колегії, а пізніше її директора, містить конспект робіт учня 4 класу Колегії Павла Галагана з словесності у викладача П.Житецького (спр.97), проаналізувавши який можна зробити висновок про серйозність навчальної підготовки у Колегії.

Велика кількість матеріалів у фонді стосується згадок А.Степовича як випускника першого випуску Колегії про особливості її діяльності у перші роки, про події, які відбувалися в Колегії, про її український характер (спр.162).

Як відомо, А.Степович є дослідником біографії Г.Галагана, тому у архіві містяться справи (деякі з них пізніше друкувалися в журналі «Україна») стосовно особистості Г.Галагана (спр.126, спр.129, спр.130) як мецената та благодійника, який опікувався справами селян (його участь у селянській реформі).

У фонді А.Степовича є замітка вихователя Колегії, священника І.Екземплярського, яка стосується згадок останнього про виховний устрій закладу у перші роки (спр.898. Семейное начало в Коллегии Павла Галагана).

Також тут зберігають листи викладача Колегії П.Житецького до Г.Галагана та К.Галаган (спр.911, спр.912). Зокрема, у листі до Г.Галагана від 25 вересня 1869р. йдеться про задум влаштування Г.Галаганом закладу, та поради і роздуми П.Житецького з цього приводу.

У цьому ж фонді зберігаєть історична записка викладача Колегії В.Куницького з приводу двадцятьл'ятої річниці з дня заснування Колегії Павла Галагана (спр.894).

Висновки... Отже, окрім статистичних даних (кошти, затрачені на утримання закладу; кількість вихованців у різні роки; списки учителів та вихователів Колегії), архівні матеріали дають можливість дослідити історію створення закладу; зміст та організацію навчально-виховної, адміністративно-господарчої, науково-культурної діяльності у Колегії; простежити за станом виконання навчальних програм відповідно до навчальних планів Міністерства народної освіти для класичних гімназій та виявити нововведення, які запроваджувалися у Колегії Павла Галагана.

Таким чином, на основі ґрунтовного аналізу широкого кола джерел та історіографічних праць здійснено характеристику та систематизацію досліджень з означеної проблеми. До наукового обігу введено маловідомі документи, що розширюють історико-педагогічне знання про існування в шкільній практиці України такого унікального явища, як Колегія Павла Галагана.

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують: педагогічна спадщина педагогів та вихованців Колегії Павла Галагана; проблеми освіти і виховання в Колегії Павла Галагана на сторінках періодичних видань тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Безсмертні : збірник спогадів про М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмару. – Мюнхен, 1963. – 334 с.
2. Білокінь С. Колегія Павла Галагана / Сергій Білокінь // Київ. – 1988. – № 8. – С. 144–149.
3. Білокінь С. Школа академіків / Сергій Білокінь // Радянська освіта. – 1982. – № 24. – С. 3.
4. Галаган М. З моїх споминів (1880-ті – 1920 р.) : [документально-художнє видання] / Микола Галаган. – К. : Темпора, 2005. – 656 с
5. Двадцятипятилетие Коллегии Павла Галагана в Киеве, (1 октября 1871 – 1 октября 1896 года) / [под ред. дир. Кол. П. Г. А. И. Степовича]. – К. : Типография И.И.Чоколова, 1896. – 409 с.
6. Максимейко Н. А. Коллегия и Г. П. Галаган / Н. А. Максимейко // Ежегодник Коллегии Павла Галагана. С 1-го Октября 1896 года по 1-е Октября 1897 года. – К. : Типография И.И.Чоколова, 1897. – С. 189–195.
7. Марковский М. Н. Поминка по Учредителе Коллегии Григории Павловиче Галагане / М. Н. Марковский // Ежегодник Коллегии Павла Галагана. С 1-го Октября 1912 года по 1-е Октября 1913 года. Год 18-й. – К. : Типография С.В.Кульженко, 1916. – С. 3–42.
8. Науменко В. П. Коллегия Павла Галагана в Киеве (по поводу 25-летия ее существования) / В. Науменко // Киевская старина. – 1896. – № 12. – С. 418–433.
9. Побірченко Н. С. Бібліографія педагогічної спадщини членів українських громад (друга половина XIX – початок XX століття) / Наталя Побірченко. – К. : Наук. світ, 2000. – 125 с.

Аннотация

О.Н.Шевчук

Историография и источники проблемы основания и функционирования Коллегии Павла Галагана (1871–1920 гг.)

В статье на основе архивных, малоизвестных и опубликованных источников осуществлен системный и комплексный анализ организации и содержания учебно-воспитательного процесса Коллегии Павла Галагана (1871–1920гг.). Автор освещает основные вопросы, которые касаются анализа источников и историко-педагогической литературы по исследуемой проблеме. Последующее развитие приобрели анализ и систематизация исследований по данной проблеме. В научное обращение включены малоизвестные и неизвестные документы, которые расширят историко-педагогическое знание о существовании в школьной

практике України такого унікального явлення, как Коллегия Павла Галагана, коллектив которой хранил лучшие традиции и хотел нового в организации учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: источник, историография, Коллегия Павла Галагана, Г.Галаган.

Summary

O.M.Shevchuk

Historiography and Sources of Problem of Foundation and Functioning of Collegium of Pavlo Galagan (1871–1920)

The article presents systematic and comprehensive analysis basis on the organization and content of education and educationag process at Pavlo Galagan Collegium (1871–1920yy.), which is based on the archival, not popular and published sources. The author describes the main questions, which deals with the analysis of original sources and historic-pedagogical literature. Analyses and systematization of the resurches are developed in the article. Some new historical facts, not popular and unknown documents, which will extend history of pedagogy knowledge about existence in school practice of Ukraine such unique phenomenon as Pavlo Galagan Collegium. The collegium's staff kept the best traditions and wanted to reorganize educational process according to present time.

Key words: sources, historiography, Collegium of Pavlo Galagan, G.Galagan.

Дата надходження статті: «7» жовтня 2013 р.

УДК 37.012

І.М.ШОРОБУРА,

доктор педагогічних наук, професор
(м.Хмельницький)

**Особливості періодизації становлення та розвитку шкільної географічної освіти
(XIX-XX століття)**

Розглядаються питання періодизації становлення та розвитку шкільної географічної освіти (XIX-XX століття). Ми виділяємо в розвитку шкільної географічної освіти наступні періоди: I період – XVIII ст.; II період – XIX ст.; III період – 1905-1920 рр.; IV період – 1920-1991 рр.; V – сучасний період.

Ключові слова: шкільна географічна освіта, періодизація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Утвердження державотворчих процесів в Україні потребує докорінних змін у галузі освіти. Досягнути успіху у реформуванні сучасної школи допоможе ґрунтовне вивчення, об'єктивна оцінка, творче осмислення та впровадження кращих надбань української освіти та педагогіки з метою оптимального поєднання класичної спадщини минулого та сучасних досягнень наукової думки, органічного зв'язку її з вітчизняною історією, культурою та педагогічним досвідом.

Вивчення педагогічних явищ в історико-педагогічному вимірі дає можливість зрозуміти закономірності їхнього поступального розвитку, простежити обумовленість та взаємозв'язки із соціально-культурними, економічними та іншими процесами розвитку суспільства, адекватно оцінити сучасний стан педагогічного процесу і спрогнозувати його подальший розвиток. Конструктивно-критичний аналіз розвитку шкільної географічної освіти як окремого історико-педагогічного феномена уможливорює не тільки осмислення загальної картини її становлення і розвитку в Україні як цілісного багатогранного явища, але й створює умови для системного відтворення вітчизняного історико-педагогічного процесу.

Вивченню історії шкільної географічної освіти присвятили свої розвідки автори, які розглядали цей феномен у контексті історико-педагогічної науки. Серед них – статті Л.Мельничук, де проаналізовано позитивні зрушення та характерні особливості викладання географії в школах України з 1900 до 1950-х років, подано спробу періодизації становлення шкільної географічної освіти. Пропонується періодизації розвитку шкільної географії в XX столітті у статті російського вченого В.Максаковського.

Розвиток шкільної географічної освіти в Україні від свого зародження до наших днів ще не став предметом спеціального аналізу. Це спонукало нас звернутися до дослідження генези розвитку шкільної географічної освіти в Україні, періодизації її розвитку.

Формулювання цілей статті... Мета статті – подати особливості періодизації розвитку шкільної географічної освіти у XIX-XX столітті.

Виклад основного матеріалу... Перші кроки щодо створення системи географічної освіти в Україні були зроблені на початку XIX століття, і ми вважаємо це вихідною точкою розгляду проблеми, початком досить довгого хронологічного періоду. Кінець XX століття, пов'язаний з